

ERGONOMIKANING INTERYER DIZAYNIDAGI O‘RNI: QULAY VA FUNKSIONAL MUHIT YARATISH TAMOYILLARI

Karimova Sabohat Umar qizi

Toshkent Arxitektura va Qurilish Universiteti Arxitektura fakulteti

Dizayn Interiyer yo‘nalishi 9-24 guruh talabasi

sabohatkarimova120@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20329955>

Annotatsiya. Ushbu maqolada interyer dizaynida ergonomikaning qo‘llanilishi hamda uning funksional, estetik va inson salomatligiga ta‘siri keng qamrovda tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida inson antropometriyasiga asoslangan makon tashkil etish, mebel joylashuvi, harakat yo‘laklari, funksional zonalash va ish muhitini optimallashtirish masalalari chuqur o‘rganildi.

Shuningdek, ergonomik tamoyillarning zamonaviy interyer dizaynida qo‘llanilishi inson uchun qulay va xavfsiz muhit yaratish, ish samaradorligini oshirish hamda umumiy hayot sifatini yaxshilash imkonini berishi ilmiy jihatdan asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: ergonomika, interyer dizayni, antropometriya, funksional makon, qulaylik, inson omili, zamonaviy dizayn

Аннотация: В статье рассматривается применение эргономики в современном дизайне интерьера и анализируется её функциональное и практическое значение. Исследуются вопросы организации пространства с учётом антропометрических данных человека, правильного размещения мебели, функционального зонирования и удобства передвижения.

Отмечается, что использование эргономических принципов способствует созданию комфортной среды, улучшает самочувствие человека и повышает эффективность его деятельности.

Ключевые слова. эргономика, дизайн интерьера, антропометрия, функциональность, комфорт, организация пространства

Abstract: This article analyzes the application of ergonomics in modern interior design and examines its functional and practical significance. The research focuses on spatial organization based on anthropometric data, furniture arrangement, and movement optimization.

The study shows that ergonomic principles help create comfortable and safe environments, improve well-being, and increase productivity.

Keywords. ergonomics, interior design, anthropometry, comfort, functionality, spatial organization.

Kirish

Interyer dizayni bugungi kunda nafaqat estetik go‘zallikni yaratish san‘ati, balki inson hayot sifatini belgilovchi muhim omillardan biri sifatida qaraladi. Har bir makon — bu shunchaki devorlar va mebellar yig‘indisi emas, balki insonning kundalik faoliyati, ruhiy holati va jismoniy qulayligini aks ettiruvchi murakkab tizimdir.

Zamonaviy hayot tarzida inson vaqtining katta qismi yopiq muhitlarda — turar joylarda, ish xonalarida va jamoat binolarida o‘tadi. Shu bois interyerning to‘g‘ri tashkil etilishi nafaqat qulaylik, balki sog‘liq, samaradorlik va ruhiy barqarorlikni ta‘minlovchi asosiy omilga aylanadi. Noto‘g‘ri loyihalangan makon esa asta-sekin insonda charchoq, noqulaylik va hatto stressni keltirib chiqarishi mumkin.

Aynan shu nuqtada ergonomika ilmiy asos sifatida namoyon bo‘ladi. U inson tanasining imkoniyatlari, harakatlari va ehtiyojlarini chuqur o‘rganib, makonni shu xususiyatlarga mos ravishda shakllantirishni taklif etadi. Shuning uchun ergonomika interyer dizaynining ajralmas qismi bo‘lib, u estetik yechimlarni inson manfaatlarini bilan uyg‘unlashtiradi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqot interyer dizaynida ergonomik tamoyillarning o‘rni va amaliy ahamiyatini aniqlashga qaratilgan bo‘lib, unda bir nechta ilmiy yondashuvlar uyg‘un holda qo‘llanildi.

Birinchi navbatda, nazariy tahlil usuli asosida ergonomika, antropometriya va interyer dizayniga oid ilmiy manbalar o‘rganildi. Ushbu jarayonda mahalliy va xorijiy adabiyotlar, xususan, Neufertning mashhur qo‘llanmasi muhim manba sifatida xizmat qildi.

Shuningdek, taqqoslash usuli orqali turli ergonomik me‘yorlar va interyer yechimlari o‘zaro solishtirilib, ularning samaradorlik darajasi tahlil qilindi. Bu yondashuv makonni tashkil etishda eng maqbul variantlarni aniqlash imkonini berdi.

Amaliy kuzatish usuli esa real interyer muhitlarini o‘rganishga xizmat qildi. Unda mavjud makonlarning funksional tuzilishi, mebel joylashuvi va harakat qulayligi baholanib, ergonomik nuqtai nazardan xulosalar chiqarildi.

Ergonomikaning nazariy asoslari

Antropometriya va uning ahamiyati

Antropometriya inson tanasining o‘lchamlarini o‘rganadi va interyer dizaynida asosiy mezonlardan biri hisoblanadi.

Interyerda quyidagi o‘lchamlar muhim hisoblanadi:

o‘tirish balandligi;

stol balandligi;

qo‘l yetish masofasi;

ko‘rish zonasi;

Bu ko‘rsatkichlar asosida interyer elementlari loyihalashtiriladi.

Harakat ergonomikasi

Interyerda harakat yo‘laklari aniq normativlarga asoslanadi.

Architects’ Data by Ernst Neufert ga ko‘ra:

minimal o‘tish yo‘lagi: 600 mm;

qulay o‘tish: 800–900 mm;

ikki kishilik harakat uchun: 1200 mm;

Shuningdek, eshik kengligi kamida 800 mm bo‘lishi tavsiya etiladi.

Bu me‘yorlar insonning erkin harakatlanishini ta‘minlaydi va xavfsizlikni oshiradi.

Ko‘rish va ish zonasi

Ish joyini tashkil etishda ko‘rish zonasi ham muhim hisoblanadi.

Architects’ Data by Ernst Neufert bo‘yicha:

ko‘rish burchagi: 30°–60°;

monitor masofasi: 500–700 mm;

Bu ko‘rsatkichlar ko‘zning kamroq charchashiga yordam beradi.

Interyerda ergonomik yechimlar

Oshxonaning ergonomikasi

Oshxonaning interyerida eng muhim qonunlardan biri — ish uchburchagi tamoyili (gaz plita, yuvish joyi, muzlatgich).

Architects’ Data by Ernst Neufert ga ko‘ra:

uchburchak tomonlari: 1200–2700 mm oralig‘ida bo‘lishi kerak;
umumiy perimetr: 4–7 metr;

Bu oshxonada ortiqcha harakatni kamaytiradi.

Yotoqxonada ergonomikasi

Yotoqxonada dizaynida quyidagi masofalar muhim:

yotoq atrofida: kamida 700 mm;

shkaf oldida: 900 mm;

Bu insonning erkin harakatlanishini ta‘minlaydi.

Fiziologik va psixologik omillar

Yoritish, harorat, havoning sifati va akustika insonning umumiy holatiga ta‘sir qiladi.

To‘g‘ri tashkil etilgan muhit insonni kamroq charchatadi va samaradorlikni oshiradi.

Interyerda ergonomik yechimlar

Funksional zonalash

Interyer makoni funksiyaga qarab zonalarga ajratiladi. Har bir zona o‘z vazifasiga mos tashkil etilishi kerak.

Masalan:

oshxonada zonasi;

dam olish zonasi;

ish zonasi;

Mebel joylashuvi

Mebel ergonomik talablar asosida joylashtirilishi kerak. Noto‘g‘ri joylashuv harakatni cheklaydi va noqulaylik tug‘diradi.

Mebel quyidagi talablarni qondirishi kerak:

qulaylik;

funksionallik;

xavfsizlik;

Yoritish va mikroiklim

Tabiiy va sun‘iy yoritish uyg‘unligi muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek:

namollatish;

harorat;

namlik;

ham interyer sifatiga ta‘sir qiladi.

Jadval – Ish joyining ergonomik me‘yorlari

<i>Element nomi</i>	<i>Ergonomik me‘yorlar</i>
Ish stoli balandligi	720–750 mm
Stol chuqurligi	600–800 mm
Stol kengligi	1000–1200mm
O‘rindiqlik balandligi	400–450 mm
O‘rindiqlik chuqurligi	400–500 mm
Orqa suyanchiqlik burchagi	95°–110°
Monitor joylashuvi	Ko‘z darajasida
Monitor masofasi	500–700 mm
Klaviatura balandligi	650–700 mm

Ushbu jadval ish joyining ergonomik jihatdan to'g'ri tashkil etilishi uchun zarur bo'lgan asosiy me'yorlarni ko'rsatadi. Ushbu talablar Architects' Data by Ernst Neufert asosida shakllangan bo'lib, insonning qulay ishlashi va sog'lig'ini saqlashga xizmat qiladi.

Zamonaviy interyer dizaynida ergonomik tamoyillarni qo'llash

Bugungi kunda interyer dizaynerlari ergonomik yondashuvni keng qo'llab, inson uchun qulay makon yaratishga intilmoqdalar.

Bugungi kunda ergonomika barcha turdagi interyerlarda qo'llaniladi.

Ofislarda ergonomika ish unumdorligini oshiradi. Uy interyerida esa kundalik hayotni qulaylashtiradi.

Ergonomikaning interyer dizaynidagi ahamiyati

Ergonomika interyer dizaynining muhim tarkibiy qismi bo'lib, u inson va muhit o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni tartibga soladi. Uning asosiy vazifasi — makonni inson ehtiyojlariga mos holda tashkil etish va qulay yashash sharoitini yaratishdir.

Avvalo, ergonomika interyerda qulaylikni ta'minlaydi. To'g'ri tanlangan mebel o'lchamlari va yetarli harakat maydoni insonning kundalik faoliyatini yengillashtiradi. Shu bilan birga, noto'g'ri tashkil etilgan makon charchoq va noqulaylik keltirib chiqarishi mumkin. Bundan tashqari, ergonomika makonning funksionalligini oshiradi. Har bir elementning maqsadga muvofiq joylashtirilishi interyerdan samarali foydalanish imkonini beradi. Bu ayniqsa kichik maydonli xonalarda muhim ahamiyatga ega.

Ergonomika xavfsizlikni ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. O'tish yo'laklarining yetarli kengligi va mebelning to'g'ri joylashuvi turli noxush holatlarning oldini oladi.

Shuningdek, ergonomik jihatdan to'g'ri tashkil etilgan interyer insonning ruhiy holatiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Qulay muhit stressni kamaytiradi va umumiy hayot sifatini yaxshilaydi.

Xulosa

Ergonomika interyer dizaynining faqat texnik jihati emas, balki inson va makon o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlovchi muhim falsafadir. To'g'ri tashkil etilgan muhit insonni qo'llab-quvvatlaydi, uning kundalik faoliyatini yengillashtiradi va hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Bugungi kunda dizayn jarayonida ergonomik yondashuvdan foydalanish — bu shunchaki tavsiya emas, balki zaruratdir. Chunki zamonaviy interyer faqat chiroyli ko'rinishi bilangina emas, balki inson uchun qanchalik qulay va mos ekanligi bilan baholanadi.

Shu bois har bir dizayner ergonomika asoslarini chuqur anglab, ularni ijodiy yondashuv bilan uyg'unlashtira olishi muhimdir. Faqat shundagina haqiqiy ma'noda funksional, xavfsiz va estetik mukammal makon yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Dreyfuss H. Designing for People.
2. Panero J., Zelnik M. Human Dimension and Interior Space.
3. Neufert E. Architects' Data.
4. Pheasant S. Bodyspace anthropology, ergonomics and the design of work